

Handläggare
Susanna Nyttell
Telefon: 08-50825138

Till
Socialnämnden
2024-09-24

Remiss av Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna

Svar på remiss från kommunstyrelsen, Dnr KS 2023/1159

Förvaltningens förslag till beslut

Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna, för besvarande.

Programmets syfte är att ge vägledning för stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att säkerställa de mänskliga rättigheterna och programmets mål är att Stockholms stad är en öppen, jämlik och jämställd stad, fri från alla former av diskriminering och rasism.

MR-programmet kommer på sikt att ersätta fem befintliga program/strategier inom området. Som komplement till programmet kommer ett antal handlingsplaner att tas fram.

Socialförvaltningen ser överlag positivt på att staden får ett samlat, övergripande program för de mänskliga rättigheterna. Det är av stor vikt att de handlingsplaner som ska tas fram blir konkreta och tydliga, samt att de antas så snart som möjligt för att staden inte ska stå utan konkreta styrdokument på viktiga områden. Förvaltningen ser också att det finns det fördelar med att implementeringen av MR-programmet och omställningen inom socialtjänsten utifrån den nya socialtjänstlagen harmoniserar med varandra, då det finns många gemensamma beröringspunkter.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens svar på remissen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har till socialnämnden remitterat Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet), för besvarande.

Stockholms stad har tidigare haft flera olika program för att stärka de mänskliga rättigheterna, exempelvis Program för ett jämställt Stockholm, Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad, Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet eller könsuttryck och Stockholms stads strategi för romsk inkludering. Nu föreslår kommunstyrelsen att arbetet samlas i ett program, då de mänskliga rättigheterna är ömsesidigt samverkande och odelbara. Till MR-programmet kommer ett antal handlingsplaner att tas fram.

De program som ersätts är följande:

- Program för lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck 2018-2022 (Dnr 171-116/2017)
- Program för barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad 2018-2022 (Dnr 171-1526/2016)
- Program för ett jämställt Stockholm 2018-2022 (Dnr 434-21/2017)
- Strategi för romsk inkludering 2018-2022 (Dnr KS 2018/000070)

Det föreslagna MR-programmet omfattar även arbetet med nationella minoriteters rättigheter. Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter (KS 2018/000069) är lagstadgade och kommer att gälla till dess att handlingsplanen för nationella minoriteters rättigheter antagits.

Det nya programmet för de mänskliga rättigheterna är ett styrdokument som föreslås gälla för samtliga nämnder och bolagsstyrelser.

Ärendet

Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna (MR-programmet) ska ge vägledning för stadens samtliga nämnder och bolagsstyrelser i arbetet med att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Programmets mål är: *Stockholms stad är en öppen, jämlik och jämställd stad, fri från alla former av diskriminering och rasism.*

Stadsledningskontoret skriver i sitt tjänsteutlåtande att det är ”angeläget att staden antar ett styrdokument som kan stärka och utveckla de ordinarie processerna och samtidigt skapa en långsiktig hållbar struktur för arbetet med att säkerställa de mänskliga rättigheterna i stadens alla nämnder och bolagsstyrelser.”

Samtidigt framhåller stadsledningskontoret att det är viktigt att synliggöra och arbeta utifrån kunskapen om att individer och grupper har olika levnadsvillkor och möjligheter. Därför kommer handlingsplaner att tas fram för:

- Att motverka rasism
- Barnets rättigheter och inflytande i Stockholms stad
- De nationella minoriteternas rättigheter
- Ett jämställt Stockholm
- Lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck (hbtqi)
- Romsk inkludering

Arbetet med att uppnå målet med programmet och handlingsplanerna är nära kopplat till stadens demokratiarbete och arbetet med att uppnå FN:s globala hållbarhetsmål i Agenda 2030 med fokus på principen Lämna ingen utanför.

Stadsledningskontoret skriver även att det finns många styrdokument som tangerar program för de mänskliga rättigheterna, vilket medför att MR-programmet avgränsas i relation till andra program, exempelvis:

- Program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning
- Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation
- Stockholms stads kvalitetsprogram

Det föreslagna MR-programmet innehåller tre fokusområden:

- Kunskap och information
- Valfärd och service
- Delaktighet och inflytande

MR-programmet och de tillhörande handlingsplanerna ska bidra till ett intensifierat arbete inom de tre fokusområdena. Samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska i detta arbete systematiskt öka sin kunskap, förbättra informationen och bemötandet samt stärka stockholmarnas delaktighet och inflytande.

I programmet understryks vikten av begreppet intersektionalitet, det vill säga hur olika diskrimineringsgrunder och maktordningar kan påverka varandra, och ibland förstärka varandra. Personer kan vara utsatta utifrån flera diskrimineringsgrunder samtidigt vilket förstärker utsattheten.

Programmets innehåll

Efter inledning och avgränsningar ges en historisk bakgrund till vad mänskliga rättigheter är, olika internationella överenskommelser som definierar dem, såsom FN:s allmänna förklaring om de

mänskliga rättigheterna och FN:s konvention om barnets rättigheter. Det konstateras att kommuner svarar för en stor del av de samhällsuppgifter som direkt berör de enskilda invånarna och har stor betydelse för arbetet med mänskliga rättigheter. Ansvaret för att konventionerna och lagarna efterlevs åligger staten såväl som kommuner, från nationell till lokal nivå.

Därefter redogörs för olika underlag som visar på situationen gällande mänskliga rättigheter i Sverige och Stockholm. Bland annat visar stadens egna rapporter på området att den långsiktiga trenden i flera avseenden är positiv, samtidigt som det finns ojämlikheter i levnadsvillkor och stora skillnader mellan olika grupper av stockholmare och olika områden i staden.

I nästa avsnitt beskrivs arbete med mänskliga rättigheter och ett *rättighetsbaserat arbetsätt* lyfts fram som en central metod, som hjälper verksamheten att fokusera på individer och grupper som riskerar att inte få sina rättigheter tillgodosedda.

Det rättighetsbaserade arbetsättet beskrivs i tre steg:

1. Identifiera de mänskliga rättigheter som det aktuella verksamhetsområdet ska tillgodose.
2. Identifiera villkor och förutsättningar för individer och grupper som berörs av verksamheten.
3. Vad kan verksamheten göra för att se till att rättigheterna respekteras? Hur kan verksamheten utvecklas och anpassas för att passa alla stockholmare? Hur kan diskriminering förebyggas och motverkas?

I programmet framhålls att alla nämnder och bolagsstyrelser har ansvar för att säkerställa de mänskliga rättigheterna i sina verksamheter och arbetet ska vara systematiskt och sammanhållet. De ska utveckla arbetet med att främja jämlika och jämställda levnadsvillkor samt förebygga, upptäcka och åtgärda hinder samt motverka normer som begränsar tillgången till de mänskliga rättigheterna. Arbetet ska utgå från stadens ordinarie ledningssystem och processer, och kräver intern och extern samverkan. Kommunstyrelsen ansvarar för övergripande samordning, uppföljning och, vid behov, att tydliggöra stadens riktning och prioriteringar i arbetet med de mänskliga rättigheterna.

Programmet beskriver även en modell i form av en trappa för de olika stegen i arbetet med att säkerställa de mänskliga rättigheterna. Modellen består av sex steg:

1. Kompetenshöjande insatser sker regelbundet och till nyanställda.
2. Styrdokument och rutiner inkluderar de mänskliga rättigheterna och identifierar grupper som har svårare att få sina rättigheter tillgodosedda.

3. Metoder och arbetssätt för kartläggningar och analyser är anpassade för och används i verksamheten, exempelvis rättighetsbaserat arbetssätt, barnkonsekvensanalys, jämställdhetsanalys och universell utformning (funktionshinderperspektivet).
4. Delaktighet och inflytande tillgodoses i frågor som berör verksamhetens målgrupper direkt och indirekt.
5. Systematiskt arbete - insatser tas fram utifrån mål, identifierade utmaningar och analyser.
6. Sammanhållen uppföljning av arbetet genomförs utifrån mål, prioriteringar och utvecklingsområden.

Slutligen beskrivs hur arbetet med mänskliga rättigheter ska följas upp, vilket ska ske i samband med ordinarie uppföljningsprocesser. Stadsledningskontoret ska följa upp stadens arbete, och vartannat år ta fram en rapport till kommunfullmäktige, med en bedömning av stadens arbete som helhet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen för strategi och utveckling. Ärendet har behandlats i förvaltningsgruppen den 18 september 2024 och rådet för funktionshinderfrågor har haft möjlighet att behandla ärendet den 19 september 2024.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Socialförvaltningen ser överlag positivt på att staden får ett samlat, övergripande program för de mänskliga rättigheterna. Det är bra att programmet visar på att de mänskliga rättigheterna är ömsesidigt samverkande och odelbara, och att begreppet intersektionalitet lyfts fram. Det är viktigt att öka kunskapen om hur olika diskrimineringsgrunder och maktordningar kan påverka varandra och förstärka varandra och hur staden kan arbeta för att motverka det. Stockholms stad kan inte arbeta med ”en diskrimineringsgrund i taget”, utan behöver ta ett helhetsgrepp om frågan, såsom stadsledningskontoret skriver.

Det föreslagna programmet är lättillgängligt och koncist. Det innehåller arbetssätt och modeller som kan vara till hjälp för förvaltningar och verksamheter i staden i deras arbete med de mänskliga rättigheterna. Programmet är dock på en övergripande nivå och därför blir det viktigt att de handlingsplaner som ska tas fram kopplat till programmet blir med konkreta och tydliga. Förvaltningen ser också positivt på att uppföljning av programmet ska ske i befintliga uppföljningssystem.

Programmets första fokusområde är ”Kunskap och information” och det framhålls i programmet att ”samtliga nämnder och bolagsstyrelser ska öka sin kunskap” inom området. Förvaltningen delar den uppfattningen, och ser att det finns behov av ett samlat

stöd i kompetenshöjande insatser. Det vore exempelvis positivt med en sammanfattande grundutbildning i mänskliga rättigheter på utbildningsplattformen, som sedan kan kompletteras med fördjupande utbildningar, vilket i nuläget finns inom vissa områden, men saknas inom andra.

Programmets andra fokusområde är ”Välfärd och service”, och handlar bland annat om att stadens verksamheter ska vara tillgängliga och alla medarbetare ska bemöta stockholmarna likvärdigt och det tredje fokusområdet är ”Delaktighet och inflytande.” Dessa tre fokusområden går till stor del hand i hand med intentionerna i den nya socialtjänstlagen, som bland annat syftar till att socialtjänsten ska vara kunskapsbaserad, arbeta förebyggande samt vara mer lätt tillgänglig. I inledningen av den nya lagen fastslås att socialtjänsten med utgångspunkt i demokrati och solidaritet ska främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet, samt att verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Det lagen fastslår om socialtjänstens övergripande mål och principer stämmer alltså även väl överens med programmets tredje fokusområde, samt med det rättighetsbaserade arbetssätt som förespråkas i programmet. För att stärka barns rättigheter omformuleras vissa bestämmelser i enlighet med Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Lagrådsremissen innehåller också förslag och bedömningar för att stärka barns rättigheter bl.a. barns rätt till information i kontakt med socialtjänsten och att orosanmälningar för barn blir sökbara.

Eftersom det finns flera beröringspunkter mellan programmet för mänskliga rättigheter och förslagen i nya socialtjänstlagen finns det fördelar med att arbetet med omställningen inom socialtjänsten och implementering av MR-programmet harmonisera med varandra.

Enligt stadsledningskontorets förslag ska det nya MR-programmet ersätta fem befintliga program/strategier inom området, och ett antal handlingsplaner kommer att tas fram som komplement till programmet. Eftersom handlingsplanerna ännu inte är antagna är det i nuläget svårt att bedöma vad den här förändringen innebär, och i vilken utsträckning handlingsplanerna kommer att motsvara de befintliga programmen.

De befintliga program som ersätts kommer (med undantag av Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter) att upphöra att gälla direkt när det nya MR-programmet antas. Eftersom handlingsplanerna ännu inte är antagna finns en risk

att det uppstår en period när staden saknar konkreta styrdokument på dessa områden, exempelvis gällande barns rättigheter och romsk inkludering. Förvaltningen bedömer att det är viktigt att säkerställa att denna förändring inte medför minskat fokus på dessa frågor, och inte heller innebär en ambitionssänkning. Gällande barns rättigheter pågår ett arbete för att säkerställa att staden ska leva upp till barns lagstadgade rättigheter enligt barnkonventionen, och det är av stor vikt att detta arbete fortgår, även om det nuvarande programmet för barnets rättigheter och inflytande upphör.

Samtidigt avgränsas det föreslagna MR-programmet i relation till andra program, exempelvis program för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning och Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation. Dessa program, som kommer att finnas kvar, har nära kopplingar till mänskliga rättigheter, och det är viktigt att staden har ett sammanhållet arbete även kring dessa frågor.

Socialförvaltningen föreslår att socialnämnden godkänner förvaltningens svar på remissen.

Veronica Wolgast Carstorp
Socialdirektör
Socialförvaltningen

Lina Blombergsson
Avdelningschef
Socialförvaltningen

Bilagor

1. Stockholms stads program för de mänskliga rättigheterna
2. Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, dnr KS 2023/1159

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Veronica Wolgast Carstorp, Socialdirektör	2024-09-11
Lina Blombergsson, Avdelningschef	2024-09-11